

ANTROJI DALIS

MOKSLAS, MENAS, LITERATŪRA

Saturday supplement

1988 m. spalio mėn. 8 d. / October 8, 1988 Nr. 197 (36)

KERTINĖ PARAŠTĖ

Sigito Gedos laiškas Lietuvos jaunimui

Džiaugiuosi, kad Lietuvos jaunimas atbunda ir nenori būti už nosies vedžijamas.

Aš pats didžiąją savo gyvenimo dalį būsiu pragyvenęs vadina-
mais stagnacijos – brežnevini-
ais laikais. Mane ir doresnius mano
kartos žmones gelbėjo prisimini-
mai – oro gurkšnis, įkvėptas N.
Chruščiovo laikotarpis. Po to
sutikdavau vis baugėsnius, bai-
lesnius, vis labiau drebančius jau-
nus žmones. Tai man buvo beveik
nesuprantama. Man rodėsi, kad
po mūsų turi ateiti drąsesni, ties-
sesni, o viskas dėjos atvirksčiai.

Mačiau daug smukusių, puolu-
sių ir prapuolusių jaunų žmonių.
Prasigėrusių nuo 14 ar 16
metų.

Be galo įsimylėjusių save,
egoistų, apgavikų, bailių, tuščia-
garbių, karjeristų, debilų ir
idiotų.

Mane pribloškė, kaip jauni
žmonės įsisavina visą brežnevini-
 – stalinistinį biurokratijos stilių,
taktiką ir strategiją.

Visi tie veikėjai, veikėjų vaikai
iš Universiteto, Pedagoginio
instituto, KPI, Politechnikos,
Žemės ūkio ir Veterinarijos
akademijų...

Kiek jaunų degeneratų!
Pradėjau galvoti (ir visur
skelbti), kad ponas Dievas štam-
puoja vien debilus, vagis, egois-
tus, smulkius niekšelius. Kad jis
jau nebeteri kitokių pavyzdžių...
Tai nelabai doras ir nelabai
gražus galvojimas. Kažkoks
procentas žmonių visur ir bet ko-
kiois sąlygomis išsilauko. Tegul
ir labai didele, labai brangia
kaina.

Mūsų tauta buvo veik žuvusi,
klūpėjo ant pačios prarajos
krašto.

Ir čia mus išgelbėjo – kitiems
vėjams papūtus – mūsų tėvų pa-
likimas, mūsų istorija, mūsų
tradicija.

Mūsų lietuviškas charakteris,
dvasia, kurią aš neabejoju esant.
Parašiau žodį dvasia ir prisimi-
niau žodį siela.

Mano kartos žmonėms (gal ir
jums) per mažai apie ją buvo
kalbama; tuotarp visas gyveni-
mas, formulių ieškant, apibrėžia-
mas nedviprasmiškai: „Kaip
išgelbėti savo varganą sielą? Dievo
kibirkštį, rusenančią
mumyse?“

Prisimenu alegoriją, kurią mėg-
davo pasakoti velionis rašytojas
Juozas Grušas (galėtų būti pas-
kelbtas šventuoju), vėliau parašė
apsakymą. Apie kiaules, varomas
į skerdyklą. Įsivaizduokite kelią
ar taką, abipus lentinių, aklinų
sienu, ir kiaules, varomas tiesiog
po peiliu. Banda paklusniai eina
į savąjį galą. Tačiau dvi narsios
kiaulytės nutarė protestuoti.
Kaip? Ogi eiti prieš srovę. Ir kas
tada atsitinka? J. Grušo parabole-
lė – jos įnešamos pro tuos pačius
skerdyklos vartus užpakaliu į
priekį!

Graudus mano laiko groteskas!
Dėl to daugelis puldavo nevilinti,

puldavo gerti, skandintis, žu-
dytis. Tai labirinto modelis. Labi-
rintai – senosios Azijos ir Euro-
pos archipinė būties situacija
(graikų mitas apie požemius
besiblaškančią Minotaurą).

Iš labirinto niekur neišeinama,
uždaras su... masis ratu. Po karo
kaimuose taip ratu manieže ei-
davo nurašyti arkliai. Klusniai
nuleidę galvas.

Labirintą galima perkirsti, ta-
čiau kaip ir kuo?

Ilgą laiką maniau, kad jėga.
Tad buvau iškęles šūki: „Lietuvai
reikia išauginti poetus su boksi-
ninkų kumščiais!“

Dabar manau, kad dvasia. Ma-
no laikais buvo labai susidomėta
ikrikščioniška Lietuvos ir
Europos kultūra. Pagonybe.
Mitologija. Mūsų dievai buvo M.
Gimbutienė ir A.J. Greimas.

Dabar man svarbiau tai, kas
siejasi su Kristumi. Nes, O.
Mandelštamo žodžiais, du tūk-
stantčiai Europos žmogaus gyve-
nimo metų yra laisvas Kristaus
pamėgdžiojimas.

Kristus pergali mirtį. Priešisto-
rinį labirintą. Kristus yra amž-
nybės metafora. Viltis. Kitos mes
neturime. Lietuva suldyo du gal-
vojimo būdus. Pagoniška ir
krikščioniška.

Tokia pasaulėjautos ir pasaulė-
žiūros sintezė yra dabartinė
Japonijos (sintoizmas, budizmas).
Mūsų skirtumas: japonai yra
civilizacijos priekis, mes – prieš-

(Nukelta į 3 psl.)

Jaunimas Kaune, kur jo susirinko daugiau kaip 50,000 šios vasaros ekologinio žygio per Lietuvą proga.

Persitvarkymas tenai ir čionai

VIKTORAS NAKAS

Staiga, dėka permainingų Lietu-
voje, išeivija praregėjo, kad jai
reikia kažką daryti padėti Lietu-
vai. Tačiau, su viena kita išim-
tim, išeivija nebuvo pasiruošus
tinkamai reaguoti. Ir iš to skau-
daus fakto yra iškiles klausimas:
kaip mes turime persitvarkyti,
kad pasivyvume įvykius Lietu-
voje, kad tautiečiams Lietuvoje
savo politiniu nerangumu ne-
darytume gėdos?

Pirmas žingsnis mūsų persi-
tvarkyme turi būti informa-
vimosi srityje. Reikia pasistengti
atidžiai sekti įvykius Lietuvoje,
juos persilvoti. Anksčiau, Stalino
ir Brežnevo laikais, supratome
katrie buvo gerieji, katrie blogieji,
be didelių sunkumų
galėjome atskirti melą nuo tiesos.
Šiandien sekant įvykius Lietu-
voje jau reikia susikaupti, kad ne-
pasimestume. Štai pora pavyz-
džių. Teko girdėti, kad būta tokių
žmonių, kurie pamatę liepos 9 d.
susibūrimo Vingio parke vaizda-
juostę, kurią daug kur išeivijoj
jau rodė, įsitikino, kad Lietuvos
nepriklausomybės atstatymas
jau už kampo. Deja, penkių šim-
tų milicininkų bei kareivių pa-
kartotini puolimai prieš tai-
kingus demonstrantus Gedimino
aikštėje praėjusios savaitės tre-
čiadienį, rugsėjo 28 d., parodo,
kad toks optimizmas yra daugiau
negu naivus.

Kitą nesiorientavimo pavyzdį
esu asmeniškai pastebėjęs, besi-
klausant diskusijų apie dvi neval-
dines organizacijas Lietuvoje, bū-
tent Lietuvos laisvės lygą ir
Lietuvos persitvarkymo sąjūdį.
Atrodo, kad ne visiems aišku, kas
ta Lyga, kas tas per Sąjūdis.
Lietuvos padėtis sudėtingumą

Sąjūdis atsidūrė dmesio centre
po to, kai sušaukė birželio 24 d.
susibūrimą Gedimino aikštėje ir
i jį suplaukė 50,000 žmonių. Vi-
siems greit paaiškėjo, kad Sąjūdis
turi plačią paramą visuomenėje.
Kodėl taip yra? Jo vadovų tarpe
yra žmonės, kurie Lietuvoje labai
gerai žinomi – rašytojai ir poetai.
Kaip žinia, pavergtoje tautoje
tokie žmonės dažnai susilaukia
visuomenės pagarbos, nes dažnai
tikslai per jų kūrybą pavergtieji
gali išgirsti žiupsnį tiesos. Antra
vertus, tie patys žmonės yra
visuomenės pilnateisiai nariai.
Partija gal ne visada patenkinta
jų kūryba, bet tiek neužsiūstina,
kad juos paskelbtų heretikais ir
nubastų visų akivaizdoje.

Šį faktą pabrėžiu, kad būtų su-
prantamiau, kodėl į Sąjūdžio ruo-
šiamus susibūrimus dažniausiai
suplaukia dešimt kartų daugiau
žmonių negu į Lygos demons-
tracijas. Kompartija per daugelį
metų Lietuvos žmonėms kala,
kad žmonės kaip Terleckas ir
Sadūnaitė yra „buržuaziniai
nacionalistai“ ir „religiniai ek-
stremistai“. Partija pirmo mintį,
kad su tokiais raupsuotaisiais
palaikyti bet kokį ryšį yra pavoj-
inga. Jinai tos taktikos net ir da-
bar nėra atsižadėjusi. Todėl
Lietuvos žmonės, šitaip psi-
chologiškai paveikti ir įbauginti,
daugiau linkę viešai remti sąjū-
diečių iniciatyvas.

Ką visa tai bendra turi su išei-
vija? Kai kurie išeiviai, paviršu-
tiniškai stebintys įvykius Lietu-
voje, nuvyksta tenai ir nesorien-
tuodami patys pradeda elgtis
kaip pavergtieji. Jiems tenykščiai
gyventojai pataria nieko bendro
neturėti su vadinamais ekstre-
mistais. Taip tie išeiviai ir pa-
daro. Lygos nariai dėl to sielojasi.

Sąjūdžio vidinė padėtis sudėtin-
gesnė negu Lygos. Maždaug pusė
jo vadų yra kompartijos nariai.
Atrodo, kad užkulisuose vyksta
tarpusavio kova. Vienoj pusėj
stovi sąjūdiečiai, kurie iš įsitiki-
nimo ar oportunistiniais sume-
timais stengiasi kooptuoti Sąjūdį,
kad jis taptų komunistų partijos

galima matyti Lygoje bei Sąjū-
dyje. Pirmoji organizacija, įsteig-
ta 1978 metais, veikė pogrindyje.
Šiais metais jinai išėjo į viešumą,
paskelbdama programą. Toje pro-
gramoje pabrėžiama, kad Lygos
galutinis tikslas yra „laisva
Lietuva Europos tautų konfe-
deracijoje.“ Lygai priklauso ilga-
mečiai žmogaus ir tautos teisių
gynėjai, kurie už savo veiklą
sėdėjo lageryje ar šiaip nukentėjo.
Lygos nariai bei jiems prijau-
čiantys buvo iniciatoriai viešų
demonstracijų Lietuvoje, kurios
prasidėjo pernai metų rugpjūčio
23 d. Vakaruose geriausiai ži-
nomi Lygos nariai yra Vytautas
Bogušis ir Antanas Terleckas.

Persitvarkymo sąjūdis įsisteigė
šių metų birželio 3 d. Jo vadi-
namą iniciatyvinę grupę sudaro
Lietuvos inteligentai – filosofai,
rašytojai, mokslininkai. Sąjūdžio
tikslas yra remti Mikhail Gorba-
čiovo reformų programą. Sąjūdis
yra nedviprasmiškai pasisakęs už
ekonominę, kultūrinę bei politinę
autonomiją Lietuvai Tarybų
Sąjungos sudėtyje. Sąjūdis nepa-
geidauja politinės nepriklausomy-
bės.

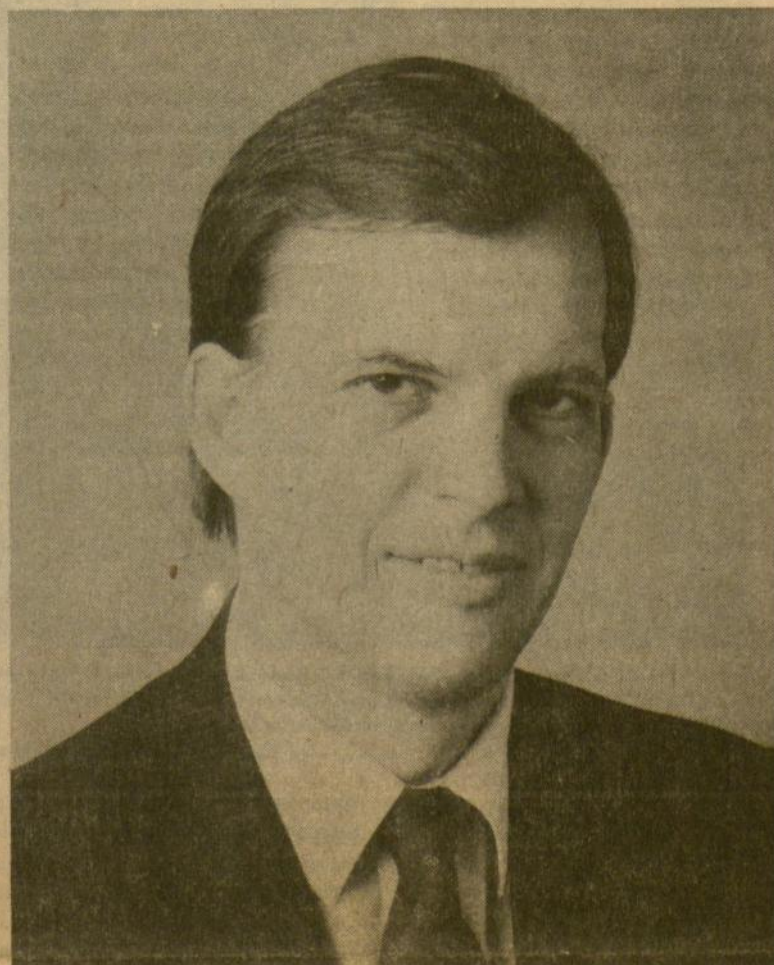
Sąjūdis atsidūrė dmesio centre
po to, kai sušaukė birželio 24 d.
susibūrimą Gedimino aikštėje ir
i jį suplaukė 50,000 žmonių. Vi-
siems greit paaiškėjo, kad Sąjūdis
turi plačią paramą visuomenėje.
Kodėl taip yra? Jo vadovų tarpe
yra žmonės, kurie Lietuvoje labai
gerai žinomi – rašytojai ir poetai.
Kaip žinia, pavergtoje tautoje
tokie žmonės dažnai susilaukia
visuomenės pagarbos, nes dažnai
tikslai per jų kūrybą pavergtieji
gali išgirsti žiupsnį tiesos. Antra
vertus, tie patys žmonės yra
visuomenės pilnateisiai nariai.
Partija gal ne visada patenkinta
jų kūryba, bet tiek neužsiūstina,
kad juos paskelbtų heretikais ir
nubastų visų akivaizdoje.

Šį faktą pabrėžiu, kad būtų su-
prantamiau, kodėl į Sąjūdžio ruo-
šiamus susibūrimus dažniausiai
suplaukia dešimt kartų daugiau
žmonių negu į Lygos demons-
tracijas. Kompartija per daugelį
metų Lietuvos žmonėms kala,
kad žmonės kaip Terleckas ir
Sadūnaitė yra „buržuaziniai
nacionalistai“ ir „religiniai ek-
stremistai“. Partija pirmo mintį,
kad su tokiais raupsuotaisiais
palaikyti bet kokį ryšį yra pavoj-
inga. Jinai tos taktikos net ir da-
bar nėra atsižadėjusi. Todėl
Lietuvos žmonės, šitaip psi-
chologiškai paveikti ir įbauginti,
daugiau linkę viešai remti sąjū-
diečių iniciatyvas.

Ką visa tai bendra turi su išei-
vija? Kai kurie išeiviai, paviršu-
tiniškai stebintys įvykius Lietu-
voje, nuvyksta tenai ir nesorien-
tuodami patys pradeda elgtis
kaip pavergtieji. Jiems tenykščiai
gyventojai pataria nieko bendro
neturėti su vadinamais ekstre-
mistais. Taip tie išeiviai ir pa-
daro. Lygos nariai dėl to sielojasi.

Sąjūdžio vidinė padėtis sudėtin-
gesnė negu Lygos. Maždaug pusė
jo vadų yra kompartijos nariai.
Atrodo, kad užkulisuose vyksta
tarpusavio kova. Vienoj pusėj
stovi sąjūdiečiai, kurie iš įsitiki-
nimo ar oportunistiniais sume-
timais stengiasi kooptuoti Sąjūdį,
kad jis taptų komunistų partijos

Šiame numeryje:
Sigito Gedos laiškas Lietuvos jaunimui • Persitvarkymo klausimai
išeivijoje • Prie Vytauto Mačernio kapo • Jono Kalinausko ir
Editos Nazaraitės eilėraščiai • Vytauto Valiaus parodos Chicago-
je laukiant • Chicagos teatruose

Viktoras Nakas, Lietuvių informacijos centro Washingtono būstinės vedėjas. Nuotrauka Rebecca Hammel

irankiu. Kitą pusėj stovi są-
jūdiečiai, kurie nori išsaugoti
organizacijos nepriklausomybę ir
gal net tikisi iš jos padaryti oficia-
liai pripažintą demokratine opo-
ziciją komunistų partijai. Šiuo
metu neišku, kuri grupė laimes
kovą, nors atrodo, kad Sąjūdžio
vadovybė dominuoja žmonės, ku-
riems lietuvių žymiai svarbesnė
negu partinis bilietas.

Ar išeivijai svarbu žinoti šiuos
faktus apie Lygą bei Sąjūdį? Jei-
gu mes manome, kad išeivija gali
turėti bet kokią įtaką Lietuvai,
tai atsakymas, be abejoj, turi būti
„taip“. Jau daviau vieną pavyzdį,
kaip išeiviai, nuvykę Lietuvon,
daro neigiamą įtaką Lietuvos
laisvėjimo procesui, ignoruodami
kaip tik tuos, kurie aukojosi už
Lietuvą prieš tai, kai toks elgesys
tapo mažiau pavojingas ir net ma-
dingas. Kita pavyzdį išeivijos įta-
kos Lietuvai matome aukų rin-
kime Amerikoje Persitvarkymo
sąjūdžiui. Su ta įtaka eina atsaka-
komybė blaiviai žiūrėti į įvykius
Lietuvoje ir bandyti sąmoningai
susidaryti nuomonę apie per-
mainas Lietuvoje.

Tokios nuomonės susidarymui
nebūtina kažkokia veiksmų kon-
ferencija. Reikia tik tarpusavyje
pasistengti nustatyti šokias to-
kias neformalias gaires. Einant
ta linkme, siūlyčiau tokią tezę:
Lietuvai reikalinga ir remtina ir
Lietuvos Laisvės lyga ir Persi-
tvarkymo sąjūdis. Lygos radi-
kalizmas duoda akstiną Sąjūdžio

veiklei. Tenka abejojti, ar be Ni-
jūdiečiai, kurie nori išsaugoti
organizacijos nepriklausomybę ir
gal net tikisi iš jos padaryti oficia-
liai pripažintą demokratine opo-
ziciją komunistų partijai. Šiuo
metu neišku, kuri grupė laimes
kovą, nors atrodo, kad Sąjūdžio
vadovybė dominuoja žmonės, ku-
riems lietuvių žymiai svarbesnė
negu partinis bilietas.

Ar išeivijai svarbu žinoti šiuos
faktus apie Lygą bei Sąjūdį? Jei-
gu mes manome, kad išeivija gali
turėti bet kokią įtaką Lietuvai,
tai atsakymas, be abejoj, turi būti
„taip“. Jau daviau vieną pavyzdį,
kaip išeiviai, nuvykę Lietuvon,
daro neigiamą įtaką Lietuvos
laisvėjimo procesui, ignoruodami
kaip tik tuos, kurie aukojosi už
Lietuvą prieš tai, kai toks elgesys
tapo mažiau pavojingas ir net ma-
dingas. Kita pavyzdį išeivijos įta-
kos Lietuvai matome aukų rin-
kime Amerikoje Persitvarkymo
sąjūdžiui. Su ta įtaka eina atsaka-
komybė blaiviai žiūrėti į įvykius
Lietuvoje ir bandyti sąmoningai
susidaryti nuomonę apie per-
mainas Lietuvoje.

Tokios nuomonės susidarymui
nebūtina kažkokia veiksmų kon-
ferencija. Reikia tik tarpusavyje
pasistengti nustatyti šokias to-
kias neformalias gaires. Einant
ta linkme, siūlyčiau tokią tezę:
Lietuvai reikalinga ir remtina ir
Lietuvos Laisvės lyga ir Persi-
tvarkymo sąjūdis. Lygos radi-
kalizmas duoda akstiną Sąjūdžio

veiklei. Tenka abejojti, ar be Ni-
jūdiečiai, kurie nori išsaugoti
organizacijos nepriklausomybę ir
gal net tikisi iš jos padaryti oficia-
liai pripažintą demokratine opo-
ziciją komunistų partijai. Šiuo
metu neišku, kuri grupė laimes
kovą, nors atrodo, kad Sąjūdžio
vadovybė dominuoja žmonės, ku-
riems lietuvių žymiai svarbesnė
negu partinis bilietas.

Ar išeivijai svarbu žinoti šiuos
faktus apie Lygą bei Sąjūdį? Jei-
gu mes manome, kad išeivija gali
turėti bet kokią įtaką Lietuvai,
tai atsakymas, be abejoj, turi būti
„taip“. Jau daviau vieną pavyzdį,
kaip išeiviai, nuvykę Lietuvon,
daro neigiamą įtaką Lietuvos
laisvėjimo procesui, ignoruodami
kaip tik tuos, kurie aukojosi už
Lietuvą prieš tai, kai toks elgesys
tapo mažiau pavojingas ir net ma-
dingas. Kita pavyzdį išeivijos įta-
kos Lietuvai matome aukų rin-
kime Amerikoje Persitvarkymo
sąjūdžiui. Su ta įtaka eina atsaka-
komybė blaiviai žiūrėti į įvykius
Lietuvoje ir bandyti sąmoningai
susidaryti nuomonę apie per-
mainas Lietuvoje.

Tokios nuomonės susidarymui
nebūtina kažkokia veiksmų kon-
ferencija. Reikia tik tarpusavyje
pasistengti nustatyti šokias to-
kias neformalias gaires. Einant
ta linkme, siūlyčiau tokią tezę:
Lietuvai reikalinga ir remtina ir
Lietuvos Laisvės lyga ir Persi-
tvarkymo sąjūdis. Lygos radi-
kalizmas duoda akstiną Sąjūdžio

veiklei. Tenka abejojti, ar be Ni-
jūdiečiai, kurie nori išsaugoti
organizacijos nepriklausomybę ir
gal net tikisi iš jos padaryti oficia-
liai pripažintą demokratine opo-
ziciją komunistų partijai. Šiuo
metu neišku, kuri grupė laimes
kovą, nors atrodo, kad Sąjūdžio
vadovybė dominuoja žmonės, ku-
riems lietuvių žymiai svarbesnė
negu partinis bilietas.

Ar išeivijai svarbu žinoti šiuos
faktus apie Lygą bei Sąjūdį? Jei-
gu mes manome, kad išeivija gali
turėti bet kokią įtaką Lietuvai,
tai atsakymas, be abejoj, turi būti
„taip“. Jau daviau vieną pavyzdį,
kaip išeiviai, nuvykę Lietuvon,
daro neigiamą įtaką Lietuvos
laisvėjimo procesui, ignoruodami
kaip tik tuos, kurie aukojosi už
Lietuvą prieš tai, kai toks elgesys
tapo mažiau pavojingas ir net ma-
dingas. Kita pavyzdį išeivijos įta-
kos Lietuvai matome aukų rin-
kime Amerikoje Persitvarkymo
sąjūdžiui. Su ta įtaka eina atsaka-
komybė blaiviai žiūrėti į įvykius
Lietuvoje ir bandyti sąmoningai
susidaryti nuomonę apie per-
mainas Lietuvoje.

Ar išeivijai svarbu žinoti šiuos
faktus apie Lygą bei Sąjūdį? Jei-
gu mes manome, kad išeivija gali
turėti bet kokią įtaką Lietuvai,
tai atsakymas, be abejoj, turi būti
„taip“. Jau daviau vieną pavyzdį,
kaip išeiviai, nuvykę Lietuvon,
daro neigiamą įtaką Lietuvos
laisvėjimo procesui, ignoruodami
kaip tik tuos, kurie aukojosi už
Lietuvą prieš tai, kai toks elgesys
tapo mažiau pavojingas ir net ma-
dingas. Kita pavyzdį išeivijos įta-
kos Lietuvai matome aukų rin-
kime Amerikoje Persitvarkymo
sąjūdžiui. Su ta įtaka eina atsaka-
komybė blaiviai žiūrėti į įvykius
Lietuvoje ir bandyti sąmoningai
susidaryti nuomonę apie per-
mainas Lietuvoje.

linti naujus posūkius Lietuvos
padėtyje. Pirmas buvo milicijos
žiaurus elgesys su vilniečiais,
kurie rinkosi rugsėjo 28 d. vakarą
Gedimino aikštėje paminėti Mo-
lotovo-Ribbentropo pakto antrojo
slapto protokolo pasirašymo suk-
kaktį. Tai buvo pirmas kartas po
Vasario 16-os įvykių, kada to-
kiom žiauriom priemonėm susi-
dorota su demonstrantais. Antras
posūkis buvo demonstrantų skai-
čius. Anksčiau į Lietuvos laisvės
lygos ruošiamus susibūrimus
ateidavo mažiau kaip 10,000
žmonių. Šį kartą atrodo, kad
dalyvių skaičius buvo žymiai
aukštesnis. Anot Vytauto Bogu-
šio, Gedimino aikštėje buvo bent
25,000 žmonių ir aplinkinėse gat-
vėse, kurios buvo užtvindytos
žmonių, stovėjo net 200,000. Tre-
čias įdomus posūkis įvyko dieną
po rugsėjo 28 d. minėjimo, kada
Gedimino aikštėje 5,000 susi-
rinko protestuoti prieš milicijos
žiaurumą. Tame susibūrimo
bėjo ir Sąjūdžio, ir Lygos nariai.
Tai buvo pirmas kartas, kada
Sąjūdžio vadai sutiko stovėti toje
pačioje tribūnoje su Lygos
atstovais.

Iš šių posūkių per ankštį daryti
toli siekiančias išvadas apie
Lietuvos laisvėjimo procesą. Ta-
čiau jie akivaizdžiai parodo,
kokia yra nepastovi, besikeičianti
Lietuvos padėtis. Tas nepastovus-
mas, dinamiškumas iš mūsų išei-
vijos reikalauja politinio lank-
tumo bei vikrumo. Pavyzdžiui,
Persitvarkymo sąjūdis dabar veis-
tas mūsų paramos. Tačiau, jeigu
partijai pasisektų jį infiltruoti ir
jį padaryti Trojos arkliu, tai
mums reiktų kiek galint greičiau
pakeisti savo nusistatymą.

Permainų Lietuvoje greitas
tempas suteikia naują reikšmę
mūsų išeivijos spaudai. Deja, vis
mažiau lietuvių ją skaito. Tam
gal ir buvo gerų priežasčių pra-
eityje, bet dabar lietuvių spaudos
neskaityti nebėra jokia pasitei-
sinimo tiems, kurie moka lietu-
vių kalbą ir sako, kad jiems rūpi
Lietuva. Per lietuvių informac-
cijos centrą bei kitus šaltinius,
išeivijos spauda duoda labai daug
medžiagos apie vėliausius įvy-
kius Lietuvoje. Taipogi yra ir
periodikos, leidžiamos Lietuvoje,
kuri spausdina vertingus straips-
nius bei nagrinėja temas, kurios
prieš pora metų buvo tabu. Tokie
leidiniai būtų *Literatūra ir me-
nas, Komjaunimo tiesa* ir *Gim-
tasis kraštas*.

Pirmoji mano pasiūlyta gairė
išeivijai buvo specifinė: Lyga ir
Sąjūdis šiuo metu yra lygiai svar-
būs ir lygiai remini. Antra gai-
rė būtų kiek bendresnio pobūdžio:
išeivija turėtų visokeriopai remti
laisvėjimo procesą Lietuvoje. Iš
šios antros gairės ir išplaukia pir-

(Nukelta į 2 psl.)

Poeto Vytauto Mačernio kapo beiėškant

STASYS ŽILEVIČIUS

Šią vasarą, lankantis Lietuvoje, lengviau buvo išvažiuoti ir ten, kur anksčiau neleidavo arba keliavimui nebeužtekdavo laiko. Jaunesnės giminių kartos paraginti, automobiliu patraukėme gimtosios Žemaitijos kalneliais ir kloniais. Norėjosi pamatyti, kaip dabar atrodo tos vietos, kur prieškarinėje Lietuvoje kraštotyriminkas, žygiuodamas vieškeliu iš vieno Žemaitijos miestelio į kita, dešimties kilometrų nuotolyje galėdavo suskaičiuoti kelias dešimtis mažosios liaudies architektūros paminklų.

Koplytėlės, kryžiai, stogastulpiai buvo neatskiriami kraštovaizdžio dalis. Jokie okupanto draudimai bei persekiojimai nesustabdė liaudies kūrybos. Visi šie liaudies architektūros kūriniai tolydžio plėtojosi, igaudami savo laikotarpiui būdingą meninę formą ir liaudiškos pasaulėjautos turinį.

Nasrėnuose aplankėme liaudies švietėjo, rašytojo, vyskupo Motiejaus Valančiaus gimtinę. Prie pat kelio, po stogeliu stovi „Palangos Juzė“. Gimtojoje Valančiaus sodyboje iš senų pastatų teišliko klėtelė, kurioje atkurta rašytojo vaikystės laikų aplinka.

Pro didžiausią Žemaitijos Platelių ežerą pasukome Žemaičių Kalvarijos link, dabar vadinamos Varduva. Atlaidai buvo ką tik pasibaigę, 600 metų krikščionybės jubilėjaus proga Lietuvoje visos veikiančios bažnyčios pasipuošė ir išsiražino. Šviežiai atrodė ir Žemaičių Kalvarijos bažnyčia bei Kryžiaus kalnų koplyčia.

Čia prisiminiau, kad netoli Žemaičių Kalvarijos, Šarnelės kaime, savo tėviškėje yra palaidotas poetas Vytautas Mačernis. Atsiminimais persikėliau kone pusimtį metų į praeitį, į Telšių Vysk. Valančiaus vardo valdžios

Poeto Vytauto Mačernio (1921-1944) kapas ir paminklas jo tėviškėje, Šarnelės kaime, netoli Žemaičių Kalvarijos. Vytautas Mačernis žuvo prieš 44 metus, 1944 m. spalio mėn. 7 d., karo veiksmams pasiekus jo tėviškę.

Nuotrauka Stasio Žilevičiaus

gimnazija. Buvo tai turbūt 1936-38 metais. Gimnazijoje tada veikė literatūrai būrelis ir jam vadovavo smulkutis, amžinai įsirašęs į knygas, mažai besisąpsantis ir visada susimąstęs jaunuolis Vytautas Mačernis. Dirbo jis nepaprastai daug. Visą laiką įsivajojęs ir susirūpinęs. Rodos su tavim kalba, ir tave žiūri, o mato kažkur toli už tavęs.

Iškrėsdavom mes jam ir ne per

daug protingus pokštus. Einame būrys gimnazistų ir kuris nors iš mūsų paprašo: „Padeklamuo ką nors, Vytautai“. Ir Vytautas ima kartais deklamuoti, o mes tyliai, palengva atsiliekame. O jis eina vienas ir deklamuoja. Mes juokiamės iš jo, kai praeidami žmonės atsivokla ir žiūrį į šį keistuolį.

Pasakodavo jo draugai, kad Šarnelės kaime, kur buvo Mačernių sodyba, vasarą Vytau-

tas Mačernis dažnai tupėdavo savo „gandalizdyje“, kurį buvo įsitaisęs gojelyje už sodybos, aukščiausioje pušyje. Ten įsikūręs, jis žiūrėdavo į horizontą, darydavo kažkokius ženklus, tartum laimintų aplinkinius laukus, miškus ir raistą.

Jo sodyboje anais laikais neteko būti, tad nutarėm dabar susirasti bent jo kapą. Miestelyje paklausėme dviračiu važiuojančios mergaitės, kaip rasti kelią prie Vytauto Mačernio kapo.

— Aš žinau, ir esu ten buvusi, bet nusakyti gana sunku. Važiukite, — parodė ranka, — ta kryptimi ir už kelių kilometrų vėl pasiklauskite.

Kiek pavaziavę, klausiamė vyresnio amžiaus moterėlę. Ji nupasakojo, už kokios eglės pasukti į kairę, o už tiltelio į dešinę, paskui kryžkelėje pasukti į miško pusę. Pasidarė aiškiau, ar bent žinome, kad važiuojame gera kryptimi. Kelias negristas ir gan dulkėtas. Neprivažiavus kryžkelės, sutikome suvargusį kaimietį, bevažiuojantį su arkluku ir vežime įsidėjusį porą maišų grūdų, o gal miltų. To paties paklausėme ir jo. Šis žmogelis nusišypsavo ir gana tiksliai nurodė mums kelią ir net užtikrino, kad paklysti beveik neįmanoma.

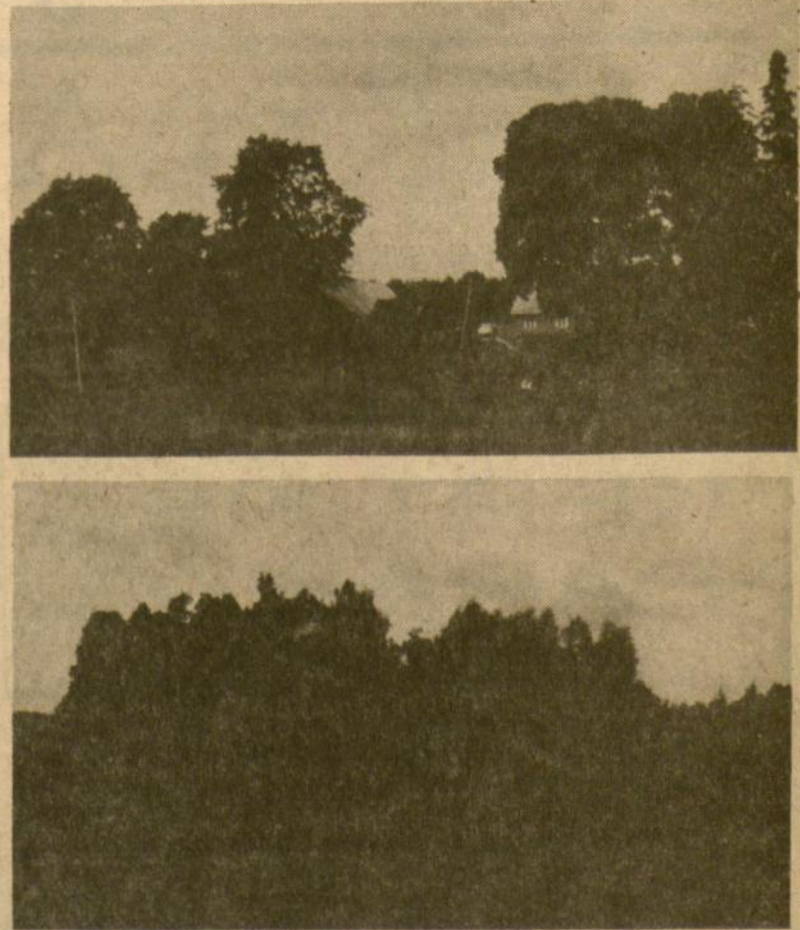
Dar kiek pavaziavę, pamatėme ir stogastulpį, kuris rodė į kurią pusę poeto Mačernio kapas. Duobėtu keliuku privažiavome seną, šimtametėm liepom apaugusią sodybą. Jų pavėsyje ant kalnelio stūksojo storų sienojų ilgas, žemas namas, nuo laiko papilkėjęs ir įdubęs. Iš daržo grįžo moteriškė, prisirovusi burokų ir morkų.

— Ar čia bus Vytauto Mačernio gimtinė? — paklausėme. — Ir kaip surasti jo kapą?

— O ten, kalnelyje, eikite pažais, nes tiesiai eidami sušlapstys batus, ten dar teka siauras upelis.

Poeto Vytauto Mačernio tėviškėje šią vasarą apsilankius: (kairėje) kelrodis į Vytauto Mačernio kapą; (dešinėje, viršuje) Vytauto Mačernio tėviškės sodyba; (dešinėje,

apačioje) Vytauto Mačernio tėviškės laukuose medžiais apaugęs kalnelis, kuriame palaidotas poetas. Nuotraukos Stasio Žilevičiaus

Gal už kilometro ar mažiau priėjome miškelį, kur jau buvo matyti šiek tiek primintas takas. Pamatėme ir akmeninį paminklą, ant kurio iškaltas Vytauto Mačernio portretas, vardas, pavardė ir 1921-1944 metai, o paminklo papėdėje jo eilėraščio žodžiai: „Tu, žmogau, gyvenimo išsiilgęs Amžino, — neamžinas esi“.

Eidami nuo sodybos iki gojelio, priskynėme laukinių gėlių, kurias ir padėjome paminklo papėdėje. Gėlių buvo pasodinta ir prie paminklo. Nuo kapo buvo matyti sodyba, liepos, apylinkės miškai, kloniai ir jol taip numylėta žemė, žemė maitintoja, gyvybės saugotoja, prie kurios poetas pripuldavo, kaip prie stiprybės šaltinio. Grįžome atgal prie sodyboje pa-

likto mašinos. Kieme sutikome ir aną kaimietį, kuris gana tiksliai nupasakojo kelią į šią vietą.

— Juk tai Jūs parodėte mums kelią į šią vietą, — paklausėme. — Taip, tai aš, mat kelią žinau, nes esu Vytauto jaunesnis brolis.

Ir ėmė pasakoti apie Vytautą, gimtinę ir gojeli.

— Buvo čia didelis ūkis, daug pastatų, o liko tik gyvenamas namas, kuriame gimė ir mirė kelios Mačernių kartos, net nebeatsimenama, kada jis statytas. Palaidojome čia Vytautą, kai 1944 rudenį žuvo nuo patrankos sviedinių skeveldros. Arklys jį parvežė atgal į tėviškę, tik jau nebegyva.

Papasakojo, kaip namiškiai ir keli kaimynai sukėlė karštą ir išvežė į Žemaičių Kalvariją laidoti,

bet į miestelį vėl ėmė kristi sviediniai. Tad paskubomis parvežė jį atgal į Šarnelę ir palaidojo tėviškės kalnelyje.

Įlisis jis dabar tarp aukštų pušų, eglių ir ažuolų. Reikėjo net 25 metų, kol Vytauto Mačernio poezija buvo pripažinta bei išleista ir savoje tėvynėje. Ir pagalvojau, kodėl pro jo tėviškę nepraeina platus vieškelis, kur pakeleivis nesunkiai galėtų rasti jo numylėtą kalnelį ir jo amžino poilsio vietą.

Išvažiuavę iš kiemo, pro sodybos liepas dar kartą pažvelgėme į Vytauto Mačernio gojeli. Aplinkui gaudžia, ošia miškas, senos liepos ir pušys. O jos tarytum prašo, kad koks saunus liaudies meistras čia pastatytų tylų, ramų, liūdną Rūpintojėlį, o kelią išpuoštų koplytstulpiais ir kryžiais.

Persitvarkymas tenai ir čionai

(Atkelta iš 1 psl.)

moji. Vadovautis šia gaire, reikiama laikytis ausrinio vidurio. Išeivijoje dar apšėiai nukrypimų tai į vieną kraštutinumą, tai į kita. Vieni vis dar pretenduoja tam laisvėjimui vadovauti, gyvendami už Lietuvos ribų. Kiti bando pristabdyti Lietuvos žmones, reikalaujančius daugiau laisvės, nes bijo, kad jie per daug prašo, per daug rizikuoja.

Išeiviams, kurie 40 su viršum metų gyvena už Lietuvos ribų, pasiūlyti vadovauti ar įsakinėti tiems, kurie pasilikę Lietuvoje ir kurie už savo veiksmus neša atsakomybę, yra ne tik absurdiška, bet ir nemoralu. Bananais per galvą mušami jie, o ne mes. Lietuvos lietuviai yra vieninteliai, kurie turi spręsti, kiek

spaudimo jie turi daryti reformoms pravesti, koku būdu bei koku veiklos tempu reikia siekti didesnės laisvės tautai. Kaip tik dėl šios priežasties klysta ir tie, kurie nori pristabdyti Lygą ar Sąjūdį iš tos baimės, kad jie susilauks griežto atkėrio iš Kremliaus. Tai dar nereiškia, kad mes išeivijoje neturime teisės pasakyti savo nuomonę apie Lietuvos raidą. Tiksliai reiškia, kad neturime teisės agituoti — nei už didesnę Lietuvos gyventojų radikalizmą, nei už didesnę jų atsargumą.

Surasti ir laikytis to ausrinio vidurio nėra lengva jau vien dėl to, kad ne visada visiems čionai bus galima atpažinti visas laisvėjimo proceso apraiškas. Tačiau bus įmanoma per toli nenukrypti

nuo kelio, jeigu įsisąmoninsime tai, kad mes Lietuvai daugiausia padėsime talkininko rolėje. Galbūt galėtume nuolaidžiau žiūrėti į mūsų išeivijos susigundymą vadovauti Lietuvos laisvėjimui, jeigu jau dabar puikiai atliktume savo talkininkavimo rolę. Deja, išeivijos vaidmuo šioje srityje vis dar silpnas, kartais net gėdingai prasistas.

Išeivijai priklauso du pagrindiniai uždaviniai talkinant Lietuvos laisvėjimo procesui. Pirmas, kiek galint daugiau Vakarų pasaulyje išgarsinti įvykius Lietuvoje, kad pasaulis Lietuva susidomėtų ir kad jam pradėtų lietuvių tautos likimas bent truputį rūpėti. Antra, per Vakarų valstybių valdžias bei nevaldines organizacijas bandyti Lietuvos

žmonėms išrūpinti kiek galint daugiau apsaugos, jiems einant rizikingu laisvėjimo keliu.

Lietuvos įvykių išgarsinimas susideda iš dviejų dalių. Pirmoji dalis — žinių iš Lietuvos rinkimas bei sklaidymas. Antroji dalis — žinių piršimas. Išeivija labai daug pažangos yra padarius per pastarąjį dešimtmetį pirmos dalies atlikime. Tai pažangai yra bent pora priežasčių. Viena, tai kad Lietuvos Katalikų Bažnyčios kronikos bei kitų pogrindžio leidinių pasirodymas Lietuvoje ir pervežimas į užsienį sudarė galimybes apie Lietuvą konkrečių žinių perduoti pasaulinei spaudai. Antra, išeivijoj atsirado profesionaliai vedamas Informacijos centras, kuris sugebėjo greitai ir tiksliai perduoti žinias Vakarų korespondentams. To centro plėtimas, skyrių steigimas Romoje ir Washingtone, modernių susižinėjimo priemonių įsigijimas, jaunų, čia gimusių lietuvių pasamdymas buvo įmanomi tik dėl to, kad išeivijos visuomenė suprato Informacijos centro atliekamo žinių sklaidymo svarbą ir pasiryžo savo aukomis padengti centro nemazas išlaidas. Dėka tos paramos Lietuvių informacijos centras gali reaguoti žaibišku greitumu į įvykius Lietuvoje.

Štai tik vienas pavyzdys. Kaip minėta, rugsėjo 28 d. vakare milicija pakartotinai brutaliai užpuolė lietuvius Gedimino aikštėje. Valandą po tų demonstracijų pabaigos, Informacijos centras susisieko su šaltiniais Lietuvoje, kurie perdavė visas detales. Po to, per aštuonias valandas, Informacijos centras štai ką padarė. Pasiuntė teleksus tuzinui Vakarų spaudos agentūrų Maskvoje, trumpai pranešant, kad įvykę susirėmimai Vilniuje, ir nurodant, į ką galima kreiptis dėl tolimesnių informacijų. Toliau tapo pačią žinią žodžiu perdavė kai ku-

Dviratininkai, dalyvaujantys ekologiniame žygyje per Lietuvą šių metų liepos-rugpjūčio mėnesi.

riems pagrindiniams Amerikos laikraščiams bei spaudos agentūroms. Po to, iš magnetofono juostelės į kompiuterį buvo perrašytos iš Lietuvos gautos žinios. Tos žinios telefaksu persiustos Amerikos balsui Washingtone, Laisvės radijui Muenchene ir Vatikano radijui. Taipogi anglų kalba paruoštas išsamesnis pranešimas spaudai pasiustas teleksu į Maskvą bei telekopijavimo būdu kai kuriems žurnalistams Amerikoje. Tas procesas, prasidėjęs maždaug 3:30 v. p.p. New Yorko laiku, buvo užbaigtas prieš vidurnaktį.

Šį pavyzdį pateikiu, nes išeivijos spaudoje kartkarčiais pasirodo straipsniai, kuriuose siūloma, kad būtų steigiamas dar vienas informacijos centras. Manau, kad, tie kurie taip siūlo, nesupranta, kiek ir kokį darbą dabartinis Informacijos centras atlieka. Geriau

susipažinę su Centro veikla, jie turbūt sutiktų, kad išeivijos veiklos trūkumai nėra informacijos rinkime bei sklaidyme spaudai, o kitose srityse. Vienintelė rimtesnė potenciali spraga informacijos rinkimo bei sklaidymo srityje yra visuomenės finansinės paramos teikime Informacijos centro veiklai. Kai kurie žmonės, pastebėję, kad Centras įsigijo modernias informacijos sklaidymo priemones ir per praėjusius pora metų įsteigė naujus skyrius Romoje bei Washingtone, susidarė klaidinga įspūdis, kad Centras daug pinigų turi, tad nebereikia jo veiklą remti aukomis. Anaipol, centrai įsteigti naujus skyrius ir Lietuvoje vykstant visokiom permainom pastaruoju metu, apie kurias tenka spaudą informuoti, Informacijos centrai visuomenės dosnumas tapo svarbesnis, negu bet

kada anksčiau. Lietuvos žinių išgarsinime rimtos spragos yra ne informacijos rinkime bei jos sklaidyme, o jos piršime. Piršimo darbas pirmiausia priklauso mūsų išeivijos politiniams-visuomeniniams veikiniams. Jį gali atlikti ir vietiniai lietuvių organizacijų skyriai ar net pavieniai asmenys. Potencialių žinių piršimo galimybių yra be galo daug. Puikų to darbo pavyzdį kaip tik parodė Chicago's „Applylėnkės lietuvių pernai, vasario mėnesį. Sužinoję apie ruošiamas demonstracijas Lietuvoje Vasario 16-os proga, jie užplūdė Chicago's dienraščių redakcijas telefoniniais skambinimais, pagėdaudami, kad apie tas demonstracijas būtų rašoma. Tų pastangų vaisius buvo tikrai gražus. Chicago Tribune paskelbė, berods, du straipsnius ir vieną (Nukelta į 4 psl.)

Per roko muzikos koncertą Kaune šių metų rugpjūčio 5 dieną — lietuvių roko ansamblio „Antis“ nariai ir Lietuvos Persitvarkymo Sąjūdžio iniciatyvinės grupės narys filosofas Arvydas Juozaitis (antras iš kairės, laikantis iškeltą vėliavą).

Jonas Kalinauskas

**ŽODIS, TARTAS RUGPJŪČIO 23 DIENĄ
VINGIO PARKE, VILNIUJE**

Užsimerkite:
jūs regite savo mirusiuosius
ir paskubomis ištrintas
pavardes pokaryje

Ar dar turėsime jėgų
pereiti Lietuvą
ir išklausti likusių medžių
žmonių
kurie pamiršti tarp alksnyų

tai būtų geriausia
ką dar galime suspėti
per likusį laiką — — —

Viešpatie
tariu Tavo vardą
iš didžiosios raidės
ir Motina
tariu Tavo vardą
iš didžiosios raidės — — —

Poezija
ar dar sugražins
į atminties šviesą
viens kitam prasikaltusius gimines
ar jau nebus atleidimo

ir kokia kančia
kokia Auka reikalinga
kad išvelgtume
kito veidus
ir atpažintume
motinų bruozus

motinų
nuo amžių amžinųjų
pasilenkusių
ties begalinėmis
laukų vagomis — — —

Netrukus turėtų pasimatyti
šito amžiaus lauko riba:
ten tik mieganti vėtra
pakišusi galvą
po nakties amžinosios sparnu

ar turėsime atsinešti
į Ten
gabalėlį šventintos duonos
ir šventą lietuvišką žodį
iškankintą pažaisliuos
ir kalėjimų kazematuos

Aš išventinu
į poeziją
ir irišu į motinos
skarutės kampelį
tam paskutiniam laukimui
tris žodžius:
**Tikėjimas
Meilė
Viltis**

(Iš Lietuvos Persitvarkymo
Sąjūdžio informacinio biuletenio
Atgimimas, Nr. 1, 1988 m. rug-
sėjo mėn. 16 d.)

Vija Tarabildienė Pieta Akvarelė, 28" x 18", 1988
Dailininkės Vijos Tarabildienės darbu paroda Čiurlionio galerijoje, Jaunimo centre, Chicagoje, dar vyksta šį savaitgalį, spalio mėn. 8-9 d.
Nuotrauka Jono Tamalaičio

Edita Nazaraite

**MONOLOGAS, PERSAKYTAS
MOTINAI LIETUVAI**

Va, Motin, pritūpkim abi
Ir pažiūrėkim į išniekintą tavo kūną —
Tūkstančiai ir tūkstančiai kareivių
Prievartavo:
Gulinčią, bejėgę, išrengtą
Nė vienas akių neužspaudė —
Taip ir likai nuo dangaus nebeatplėsiama.
Ir kaipgi atlaikė visa
Tavo liesutės šlaunys, trapus liemuo?
Dabar iš tavo dubens kaulų
Jie pasidarė ritualinį rūmą
Ir ten posėdžiauja be atvangos,
Posėdžiauja net numirę,
Net kai mirtis jiems nupūdė
Visas jų galūnes — jie posėdžiauja
Ir kortom lošia
Patenkinti ir užtikrinti,
Nes jų rankose vien tūzai,
Juokdarius seniai neber.
Tame visuotinės beprotybės lošime
Nekaltųjų kraują teatperka
Tik šalti paminklų akmenys,
O kaltieji toliau posėdžiauja,
Ir jų puvesiai apauga plunksnomis
Rytojau skrydžiams...
Va, priekim abi, Motin,
Suškuokim išniekintajai
Ištarytus plaukus,
Ištekim brangiausiais aliejais,
Išspauskime iš mūsų tylėjimo.
Paslėpkim po suknelės skutais
Sustingusias ir kvarcų krūtis,
Parymokim šalia.
Atsimeni, kaip mudvi nešėm
Nutriusius tavo kailinius
I lombardą
Ir kaip skaniai valgėm
Juoda duona, pirktą už gautus pinigus —
Vasara buvo tik žengus
I grotuotą akiračio stačiakampį.
Tu visados buvai šalia
Su duona ir kaip duona,
Kaip vanduo ir oras.
Tavo gimdos kosmose
Mes supomės tik žvaigždės,
Ir tu gimdei mus kaip šviesa.
Motin, o dabar
Tavo gimdą apleido parazitais,
Ir jie ēda dar nespėjusias praregėti
Vaisiaus akis.
Aš matau, jog seniai
Pritrūkau ašarų —
Tik bangų duženom plauni
Iš pasaulio išvarytą mūsų žemę,
Per kurią ir baumės diržas
Išrėtas kelias
Su įkypai gulinčiu
Išniekintu tavo kūnu.
Motin, mes to kūno nelaidosim.
Čia per daug kapų,
Medžių lapai juodi ir riebūs,
Giesmininkai be amo,
Molžemis sukresėjęs,
Ir tik žibuoklės trumpai sužydruoja
Nukankintų vaikų akimis.
Dabar eikim iš čia, Motin.
Vel žiūrėsiu į tavo profilį — jeigu taip tik
įmanoma —
Nuogom akim — į savo sąžinę.

Edmonton, 1988

**Sigito Gedos laiškas
Lietuvos jaunimui**

(Atkelta iš 1 psl.)

tvaninėje būklėje. Apleisti, pavergti, skriaudžiami svetimų ir savų. Japonija — mums kaip sva- ja, utopija, kaip pirmavaizdis.

Šiaip jau turėtume orientuotis, siekti kiekvienu savo žingsniu Europos.

Mes esame patys seniausi euro- piečiai. Tą labai pajutau Vokie- tijoje. Vokiečiams lyg ir trūktų... lietuvių (šiaip jau nieko netrūkst!).

Iš Lietuvos vokiečiai gavo Kan- tą. Harmonijos, tolerancijos, askezės ir stoicizmo pavyzdį.

Prancūzai iš mūsų gavo O.V. Milašių — nebūdingos jiems me- lancholijos ir mistikos grynuoli.

Lenkai iš mūsų gavo (nors pri- valome „atsiimti“) A. Mickevičių, K. Norvydą.

Rusai — J. Baltrušaitį. Dosto-

jevskio sąsaja su Lietuva irgi ne tokia jau banali ir atsitiktinė.

Tai fonas, kontekstas, kurio gelmėje nelyg perlai Donelaitis, Strazdas, Baranauskas, Viena- žindis, Maironis... Ar maža šitų vyrų?

Bėda ta, kad brežneviniais lai- kais jie irgi baisiai nudėvėti, nuvalkioti, apšnerkėti. Kaip Žemaitė, Šatrijos Ragana, Bi- tė-Petkevičaitė, netgi stalinistų suvedžiota, išniekinta ir pamesta likimo valiai Salomėja Neris.

Pabandykite tą suvokti. Kad suvoktumėte lietuvių poeziją. Nes poezijos, bent jau poetinio jausmo reikia visiems.

M.K. Čiurlionis... Ar reikia kam iš jaunimo dar tą priminti?

Per jį mes pajėgūs susieti save su senovės Egiptu, Indija, Babilonu.

Domėkitės visų šalių ir kraštų kultūra. Kalbomis. Kaukazu, Vidurio Azija, Sibiru...

I Sibira, žinoma, gali mus ir ki- taip pavėžėti... Aš pats esu pasi- bastęs po jį ligi pat Sachalino.

Man patinka lietuvis šitame did- liame gamtovaizdy. Bet į Rytus — lietuvių išstipsta, smunka, slavė- ja, o į Vakarus — darosi stipresni.

Europoje tegali būti įvertinti geriausi mūsų gyvenimo bruozai. Dėl to visos ateities viltys ir vizi- jos turi būti susietos su Europa.

Dar reiktų atsiminti, kad nie- kados negyvensim vieni. Reikia mokytis teisingos, doros, tvirtos laikysenos tarp rusų, lenkų ir vokiečių. Tą, man regis, buvo gerai supratus ir formulavęs V. Krėvė-Mickevičius.

Neužmirškite, kad mūsų dar la- bai daug išsibarsčiusių po pasaulį: apie milijoną... žvirblių, žydų, lietuvių. Tai mūsų nelaimė ir mūsų laimė. Mūsų šansai išlikti.

Netrukus paaiškėti, kiek daug padarė Lietuvai — gero — nauja- sioji emigrantų banga (ligi šiol

žeminta, niekinta). Mes išlikome ir dėka jos. Ji padarė, kad negėda pasauly vadintis lietuviu (kokią nešlovę lenkai patys sau užsitraukė dabar. Europoje — spekuliuodami ir keksaudami).

Susikaupę, remdami vienas kita, galime daug padaryti, o di- džiausia mūsų nelaimė — pavy- das. Tolerantiški, dosnūs kitiems, esam pasiryžę perkrimst gerklę saviesiems. Savo broliams. Gal tai kyla iš to, kad K. Binkio žodžiais: „kiekvienas lietuvis karalius?“ Deja, dabar mes tik pažeminti vargšai.

Ir prapulsim, jeigu nesuivien- ysim, jeigu nepadėsime vieni kitiems. Vyresni jaunesniems, jaunesni — vyresniems.

Mūsų vyrai neturėtų gėdintis mūsų moterų. Meilėje.

Mūsų moterys neturėtų bijoti gimdyti ir auginti vaikus. Daug vaikų.

Nemylėdami Tėvynės, mes suardėme šeimą. Suardę šeimą — nebemokam mylėti. Taip iširo pasaulis. Ir jei nesudėsime —

kryžius.

Sudėti, surinkti, suvienyti jį turim visi: lietuvių inteligentai ir lietuvių traktorininkai, vairuotojai, santechnikai ir pardavėjai. Nesipūskim ir nesiskaidykim.

Kalbėkime kiek galime papras- tesniais žodžiais. Mus išgelbės kultūra, išmintis ir jėga, žinoma, vidinė.

Kaip Kalantos arba Sakalaus- ko. Kada ramiai gali peržengti žmogui nubrėžtas ribas.

Tai ir reiškia gelbėti sielą, save, tuo pačiu tautą, Tėvynę. Gyven- ti. Sau ir kitiems. Aukotis. Au- koje, per auką atrastas gyve- nimas ir pasaulis yra pats gra- žiausias. Nes auka — tai kūrybos, atpirkimo pradžia. Ir pabaiga.

Sigitas Geda

(Perspausdinta iš *Aušrinės*, Nr. 1(38), šių metų rugsėjo mėnesį Lietuvoje pasirodžiusio jaunimui skirto leidinio, užsibrėžusio tęsti 1910 metais pradėtą leisti ir Pir- mojo pasaulinio karo metu nu- trūkusį moksleivijos laikraštį. Todėl ir dabartinės *Aušrinės* numeracija žymima kaip Nr. 1(38), Metai VII.)

**Leidžiama
Bernardo Brazdžionio
nauja knyga**

Netrukus išeis iš spaudos Bern- ardo Brazdžionio naujas eilė- raščių rinkinys *Po aukštaisiais skliautais*, laimėjęs Lietuvių Bendruomenės Literatūros pre- miją. Tekstas jau surinktas ir ati- duotas spaudai. Knygos bus spausdinama tiek, kiek bus gau- ta užsakymų.

Todėl leidėjai prašo visų, kurie notėtų įsigyti šią knygą sau ar do- vanojimui, pranešti kieno vardu ir adresu bei kiek egzempliorių siųsti. Taip pat prašoma pažy- mėti, ar norima gauti dedikaciją (kieno vardu) bei autografą. Ti- kimasi, kad nemažai knygos eg- zempliorių bus siunčiama į Lietuvą.

Tiksli knygos kaina dar neži- noma (gali būti apie 10 dolerių, pridėdant dar įpakavimo ir paš- to išlaidas). Atsilyginama — ga- vus knygą. Taip pat ir platintojai prašomi pranešti kiek egzemplio- rių jiems siųsti. (Norint sumažinti persiuntimo išlaidas, galima

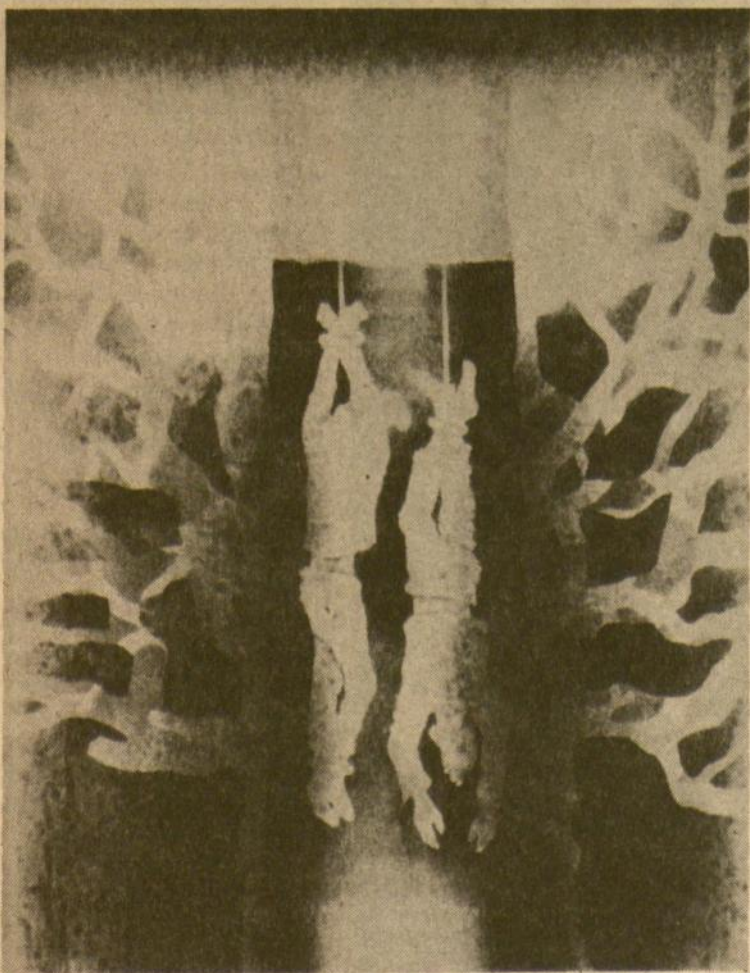
knygą užsisakyti ir pas knygų platintojus.) Užsakymus leidyklai siųsti šiuo adresu: „Lietuvių die- nų“ administracija, B.B. knygos užsakymas, 4364 Sunset Boule- vard, Los Angeles, CA 90029.

**Reikia žinių
apie lietuviškas
knygų leidyklas**

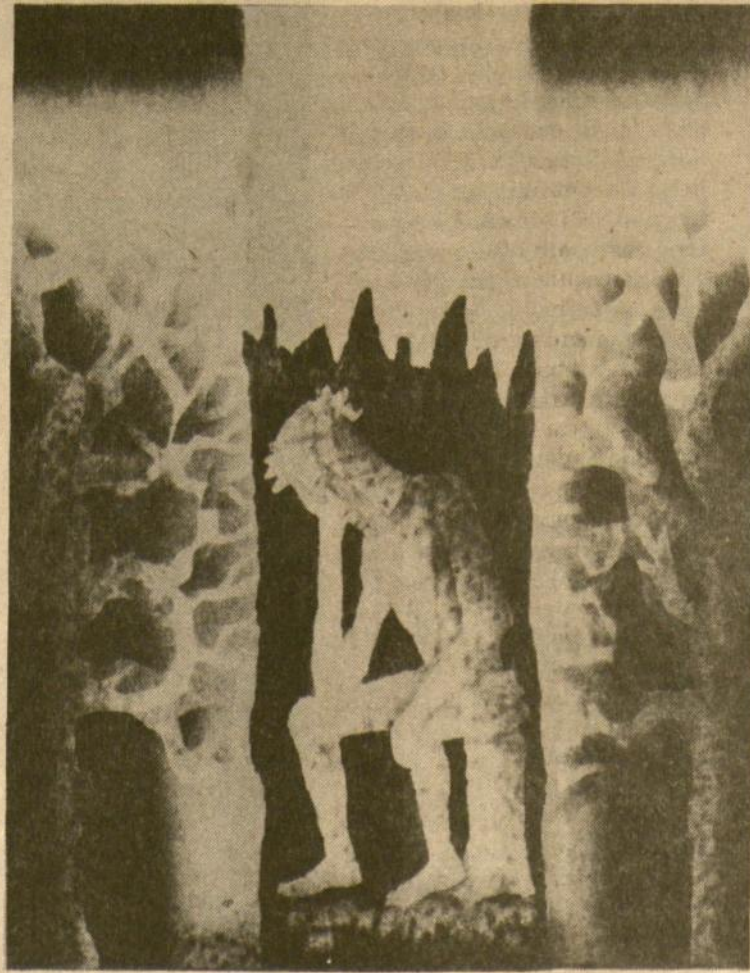
Jau daugiau kaip šimtas metų Amerikoje leidžiamos lietuviškos knygos. Tačiau lietuvių literatū- roje mažai dėmesio buvo kreipta į lietuviškų knygų leidyklas bei leidėjus ir jų atliktus darbus. Kai kurios leidyklos yra aprašytos *Lietuvių enciklopedijoje*. Taip pat spaudoje yra retkarčiais spausdi- nami pasikalbėjimai su leidėjais. Tačiau nėra bendros apžvalgos arba net knygų leidėjų sąrašo.

Kol dar leidyklos veikia, norė- čiau gauti duomenų apie jų veik- lą. Prieš 30 metų „Nemunas“, „Gabija“, „Terra“ ir kitos lei- dyklos leido knygas. Šiandien jos jau nebeegzistuoja ir jas sunkiau aprašyti. Siekiant gauti tiksles- nių žinių apie leidyklų būklę, bu-

Danguolė Kviklytė

Vytautas Valius „Medžiai prisimena“, III Mišri technika, popierius

Vytautas Valius „Medžiai prisimena“, IV Mišri technika, popierius

Nuotraukos Jono Tamalaičio

Iš rengiamos dailininko Vytauto Valiaus darbų parodos, vyksiančios ateinančiū savaitgalį, spalio mėn. 14-16 d., Čiurlionio galerijoje, Jaunimo centre, Chicagoje.

Persitvarkymas tenai ir čionai

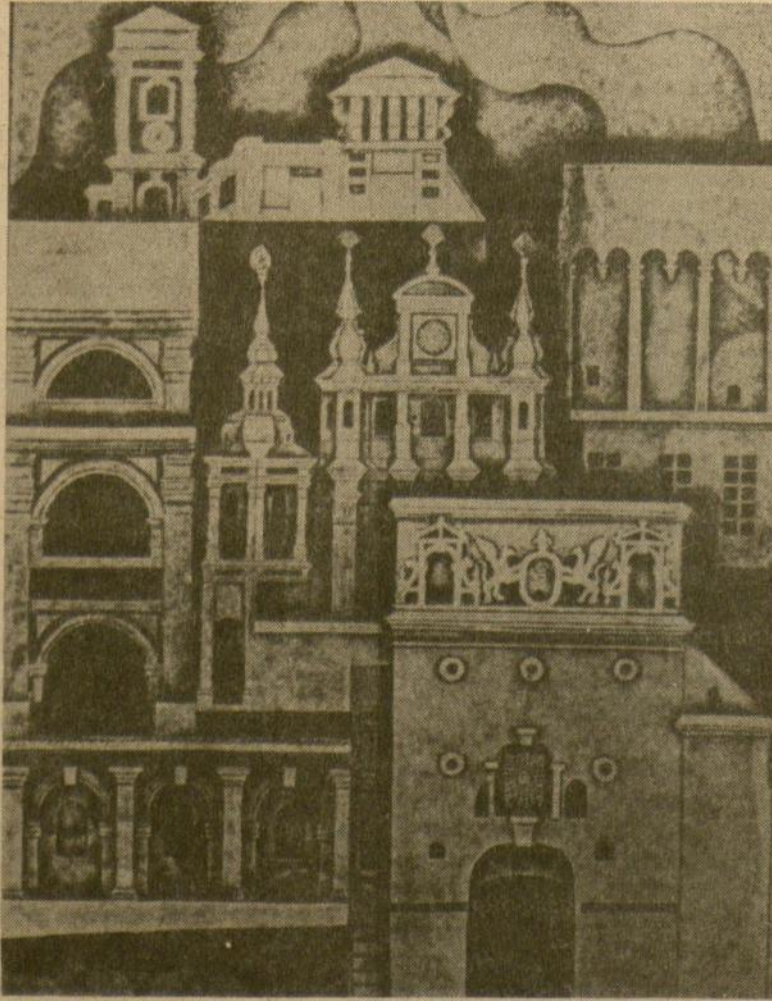
(Atkelta iš 2 psl.)

vedamajį ta progą. Be lietuvių visuomenės skambinimų kažin, ar *Tribune* laikraštyje būtų pasirodęs net vienas straipsnis. Deja, Chicago lietuvių toks subruzdymas buvo išimtis. Tai tipiška mūsų lietuvių kolonijoms. Jeigu į pagrindinių Amerikos dienraščių redakcijas lankytų vietinės lietuvių delegacijos ne vieną kartą, o kasmet, pasiskūsti, kad per mažai žinių spausdinama apie Lietuvą, esu tikras kad redaktoriai į tai atkreiptų dėmesį.

Kita informacijos piršimo spraga jaučiama Amerikos sostinėje. Kol kas Lietuvių informacijos centras yra vienintelė lietuvių organizacija, kuri aktyviai perša informaciją Amerikos valdžiai bei nevaldinėms organizacijoms, pateikia konkrečių siūlymų bei prašymų ryšium su ta informacija. Tai nėra ir negali būti Centro pagrindinė misija. Washingtone būtina reikia daugiau jaunų lietuvių profesionalų, kurie informaciją apie Lietuvą pirštu įvairiom valdžios įstaigom bei organizacijom. Atrodo, kad JAV Lietuvių Bendruomenė pradės rimtai svarstyti bent vieno tokio profesionalo samdymą darbu Washingtone.

Vienas iš lūdniausių mūsų išsivijos mitų yra darbo dubliavimo mitas. Tvirtinama, kad reikia kuo mažiau veiksmų, nes kitaip jie vieni kitam ant kulnų lips, ypač Washingtone. Iš tikrųjų bėda nėra ta, kad jie vieni kitam ant kulnų lipa, o ta, kad informacijos piršimo srityje jie išvis niekur neina. Washingtone be jokio darbo dubliavimo užtekų darbo bent dešimčiai lietuvių profesionalų, ir dar kiekvienam iš jų dirbant viršvalandžius.

Kaip minėjau, išsivijos du pagrindiniai uždaviniai talkinant Lietuvos laisvėjimo procesui yra Lietuvos įvykius išgarsinti bei Lietuvos žmonėms kiek galint daugiau apsaugos iš Vakarų pasaulio išrūpinti, jiems einant rizikingu laisvėjimo keliu. Spragos bei neišnaudotos galimybės atliekant antrą uždavinį dar didesnės, negu informacijos piršimo srityje. Štai pora pavyzdžių. Jau seniai Lietuvos žmonės baiminasi dėl Ignalinos atominės elektrinės patikimumo. Kaip žinia, š.m. rugsėjo 5 dieną įvyko gaisras Ignalinoje, po kurio Persitvarkymo sąjūdis bei Lietuvos

Vytautas Valius

Iš ciklo „Vilniaus architektūra“.

„Renesansas“
Mišri technika

Nuotrauka Jono Tamulaičio

Laisvės lyga pageidavo tarptautinės žinovų komisijos sudarymo patikrinti tą jėgą. Tik po Ignalinos gaisro išsivijos lietuviai pradėjo po truputį megzti ryšius su Vakaruose esančiomis ekologinėmis organizacijomis. O mes seniai turėjome ieškoti glaudžios draugystės su visokiais „žaliaisiais“ bei atominėms jėgoms priešiniams, kad jie rimtai susirūpintų Ignalina bei kitais Lietuvos ekologiniais monstrais. Jeigu pasiseks mums rimtai sudominti tokias organizacijas, kaip Friends of the Earth ir Greenpeace, Lietuvos ekologiniais rūpesčiais, tai lietuvių tautai į talką ateis jėga, kuri kelis kartus už mūsų išsiviją stipresnė. Bet pasiekti tą tikslą reikės daug darbo iš mūsų pusės.

Antrą spragą pavyzdį matome praėjusios savaitės trečiadienio, rugsėjo 28 d., įvykiuose. Kai Solidarumo organizacijos streikininkus užpuola lenkų milicija, kai Pietų Afrikos juodusius muša balti kareiviai, kai Izraelio kariuomenė numalšina palestinečių demonstracijas, JAV Val-

stybės departamentas tučiuojau reaguoja, viešai smerkia vartojamą smurtą ir kartais net grąsina nusidėjėliams sankcijomis. O kai lietuvius Vilniuje muša, Valstybės departamentas tyli. Jis tyli, nes mes tylime, nes mūsų išsivija tyli, ypač vidurinė ir jaunesnė karta. Kad Valstybės departamentas netylėtų, mums reikia skambinti savo kongresmenams bei senatoriams ir pageidauti, kad jie iš to departamento primygtinai reikalautų viešo bei

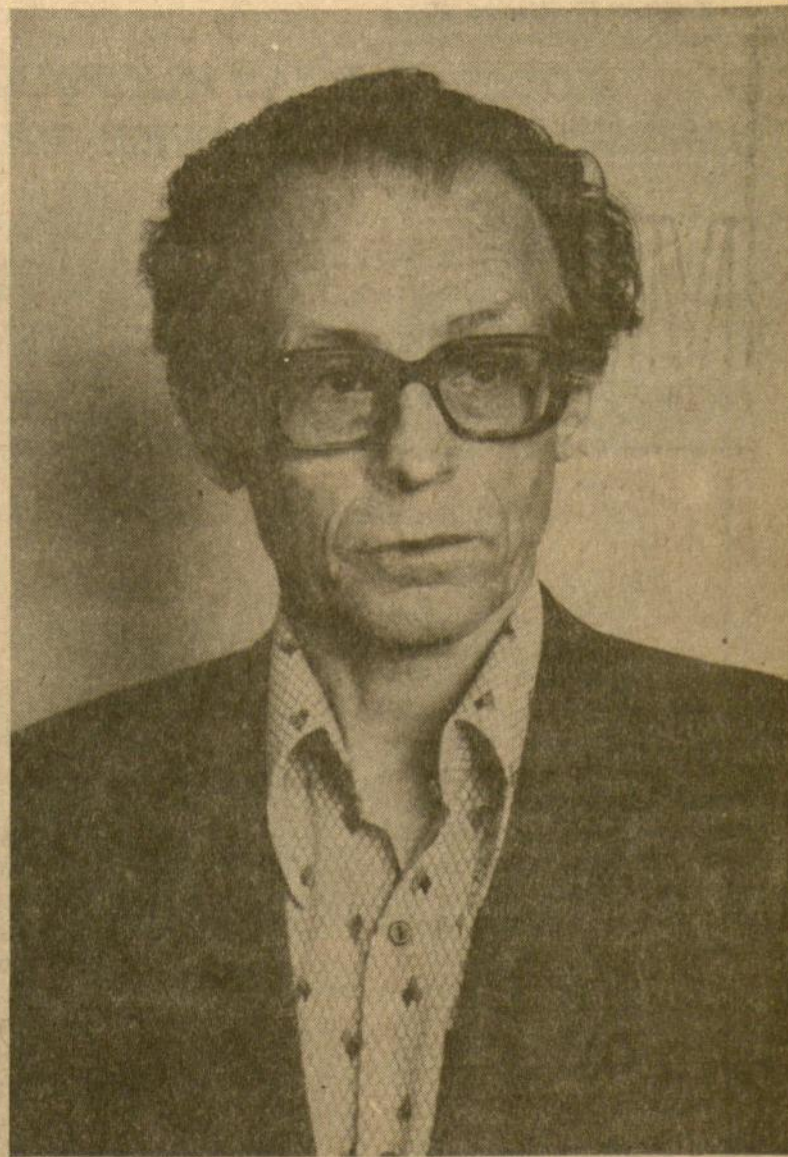
nedviprasmiško protesto. Ne užtenka, kad 13 pabaltiečių organizacijų pasiųstų protesto telegramą Prezidentui ir Valstybės departamento sekretoriui. Ne užtenka, kad JAV Lietuvių Bendruomenės taryba priimtų rezoliuciją ir ją pasiųstų į Washingtoną. Į tokius raštus galima mandagiai atsakyti arba juos visiškai ignoruoti. Susilaukti norimos Amerikos valdžios reakcijos reikia, kad šimtais telefoninių skambinimų užplūstume savo kongresmenų bei senatorių būstines, kad sudarytume delegacijas iš čia baigusiu mokslus lietuvių, kurie nueitų pas savo senatorius ir dalykiškai pristatytų reikalą, pateikdami konkrečius pageidavimus.

Kad Amerikos valdžia reaguotų taip, kaip mes norim, ne tik šį kartą, bet ir ateityje, mums reikia persitvarkyti. Svarbiausia reikia pertvarkyti savo galvoseną. Mes išsiviai nebuvo ir nesame tinginiai. Su pagrindu didžiuojamės savo darbštumu. Pripažįstam, kad norint baigt aukštus mokslus ir prasimušti savo profesijoj reikia nepagailėti daug valandų, prakaito bei ašarų. Bet ar ne keista, kad kai reikia kokią nors politinę veiklą išvystyti, tokio pasiaukojimo, pasiryžimo ir resursų sutelkimo nereikalaujame nei iš savęs, nei iš mūsų išsivijos vadų? Tik pakeitęs šią galvoseną, galėtume statyti pamatus tikrai efektingam reaguojimui į Lietuvos padėtį.

Tų pamatų nebuvimas lietuvių tautai gali brangiai kainuoti. Išivaizduokime, kas būtų, jei, sakysime, už mėnesio sovietų valdžia įvestų karinį stovį Lietuvoje, suimtų visus Persitvarkymo sąjūdžio iniciatyvines grupes narius bei visus Lietuvos Laisvės lygos narius ir praneštų pasauliui, kad suimtieji bus teisiami už antitarybinę veiklą. Ar toks šio vietų valdžios elgesys priverstų Ameriką paskelbti, kad sovietai

šiais savo veiksmais sužlugdė dviejų supergalybių naujosios detantės politiką ir užtat jie gali pamiršti bet kokių paskolų bei aukštosios technologijos gavimą iš Jungtinių Amerikos Valstybių? Manau, kad atsakymas būtų „ne“. Amerikos valdžia atsakytų paaukoti pagerėjusius santykius su sovietais ant Lietuvos aukuro dėl paprastos priežasties: ji žino, kad Amerikos lietuviai nereaguotų stipriai ir efektingai, nepriverstų ją daryti tai, ko jina dėl šventos ramybės nelinkusi daryti. Tačiau, jei mes tikrai norėtume, galėtume reikiamą jėgą sutelkti, galėtume priversti Valstybės departamentą taikyti sankcijas sovietams. Kas svarbiau, tokią jėgą iš anksto sutelkus, ne tik Amerikos valdžia su ja skaitytųsi, bet ir Kremlius suprastų, kad represijos Lietuvoje gali jam brangiai kainuoti santykių su Amerika atžvilgiu. Tos jėgos svarbiausia funkcija būtų atbaidyti sovietus nuo Lietuvos laisvėjimo proceso sustabdymo. Tai būtų reikšmingiausia talka, kokią galėtume Lietuvai duoti. Tokį išsivijos itakos ženklą pasiekti būtų itin sunku, bet neabejoju, kad galėtume jį pasiekti.

Šiais metais, kai Jesse Jackson stengėsi tapti Amerikos pirmuoju juodosios rasės prezidentu, jis dažnai prakalbėse kartodavo tokį retorinį klausimą: „If not now, when?“ Jei ne dabar, tai kada? Jeigu Amerika dabar nepasiruošus išrinkti juodosios rasės atstovą prezidentu, tai ar jina bet kada bus pasiruošus? Tą retorinį klausimą pritaikyčiau mūsų išsivijai: jeigu Lietuva nepasiruošus kaip reikiant Lietuvai padėti dabar, kai ten vyksta permainos, kurių turbūt daugumas nesitikėjome matyti savo gyvenime, kai ten vyksta tautinis atgimimas, tai ar mes bet kada turime prisiruošim? Jei ne dabar, tai kada?...

Vytautas Valius

Nuotrauka Jono Tamulaičio

Vytauto Valiaus paroda Čiurlionio galerijoje

Vytautas Valius... plačios apimties ir didelio kūrybingumo menininkas, jis verčia mąstyti ir jausti, verčia gilintis į jo intensyvaus dvasinio gyvenimo klausimus ir ieškoti juose nevienareikšmių atsakymų. Taip Vytauto Valiaus kūrybą *Dalės* žurnale apibūdina meno kritikė Irena Katkevičiūtė.

Dailininkas Vytautas Valius gimė 1930 metais Telšiuose. Nuo 1950 iki 1956 metų studijavo grafiką Vilniaus dailės institute. Baigęs institutą, dirbo estampo, tapybos ir knygų iliustravimo srityse. Nuo 1965 iki 1971 metų dėstė grafiką ir kompoziciją Vilniaus dailės institute. Vėliau atsidedo vien kūrybiniam darbu.

Yra iliustravęs keletą poezijos knygų (Maironio, Vinco Mykolaičiaus-Putino, Justino Marcinkevičiaus, Janinos Degutytės ir kt.). Taip pat yra sukūręs nemažai estampinių ciklų. Sieninės tapy-

bos darbai Vytautas Valius yra dekoravęs Kauno „Medžiotojų užėigą“ ir Vilniaus universiteto Donelaičio skaityklą. Taipgi yra sukūręs dekoracijas Kazio Sajos triptikui „Oratorius“, „Maniakas“, „Pranašas Jonas“. Pastaruoju metu daugiausia dėmesio skiria tapybai.

Šių metų spalio 14, 15 ir 16 dienomis Čiurlionio galerijoje, Jaunimo centre, Chicagoje, įvyks dailininko Vytauto Valiaus darbų paroda. Didžiumą darbų, kurie bus išstatyti šioje parodoje, Valius yra atlikęs, besisvečiuodamas Amerikoje. Parodos atidarymas bus penktadienį, spalio 14 dieną, 7:30 v.v. Čiurlionio galerijos valandos: penktadieniais — nuo 7 iki 9 v.v., šeštadieniais ir sekmadieniais — nuo 11 v.r. iki 7 v.v.

Čiurlionio galerija

Dalės Estkos tapybos paroda

Čikagietė dailininkė Dalė Estka (Estkaitė) ruošiasi savo aliejinės tapybos pirmą parodai Brighton Parke, kuri įvyks sekmadienį, spalio 16 dieną, 4257 South Rockwell — Pope John Paul II Drive ir Rockwell gatvių sankryžoje. Parodą ruošia Chicago Graphics Group. Parodos valandos nuo 2 iki 5 v. p.p. Įėjimas ir vaizės veltui. Dalė Estka yra gimusi Kaune, anksčiau gyvenusi Chicago lietuviškoje Brighton Parko apylinkėje. Ji ir dabar palaiko ryšius su lietuviais Chicagoje bei Sunny Hills, Floridoje, kur yra išsikėlusius gyventi jos motina Stella Estkienė ir teta Valė Zubaviciene. Parodoje bus išstatyta maždaug 36 paveikslai. Tai daugiausia portretai ar kūrinių, kuriuose dėmesio centre yra žmogus. Apie dailininkės darbus žinovai yra sakę, jog jie yra švelnūs, kupini jausmo, talentingai atlikti, ryškiai išreiškiantys nuširdžią ir dosnią tapytojos dvasią. Daugiau informacijų apie parodą galima gauti, skambinant Sophie Stachowicz, tel. 927-3151.

• ATEITIS vol. 78 no. 1. Katalikiškos-lietuviškos orientacijos dvi mėnesinis žurnalas, leidžiamas Ateitininkų Federacijos. Administratorius — Juozas Polikaitis, 7235 South Sacramento Avenue, Chicago, IL 60629. Metinė prenumerata JAV ir Kanadoje — 12 dol.

Chicagos teatruose

Ankstesnis Faustas

Vienas iš pirmaujančių Chicagoje Court teatras (5535 South Ellis Avenue), veikia prie Chicagos universiteto, naujose, specialiai pastatytose patalpose šį savo sezoną pradėjo „Faustu“. Tačiau čia ne toji žinomiausia tragedija, kurią Goethe buvo sukūręs, o gėromai ankstesnė anglų dramaturgo Christopher Marlowe (1564-1593), anglų tragedijos pradininko, drama „Daktaras Faustas“. Tiesa, idėja ta pati — žmogus parduoda velniui Mefistofeliui savo sielą, gavęs prizadėjimą malonumų, tačiau čia nėra tragiškos meilės su Margarita vystymo, o žiūrovo akyse perbėga gundymai ir visos didžiulios nuodėmės, scenos su savomis silpnybėmis pasireiškiančiu to laiko popiežiaus dvaru ir karaliaus rūmais. Visur gausiai šaržavimo, gal net ir reikiamo respekto stoka, bet galutinė išvada ta pati — nusivylimas tuščiais malonumais, atgaila, grįžimas prie kryžiaus.

Scena sukurta dviejų aukštų. Vaidinimo vyksmas kaitaliojamas abiejose vietose. Visur išryškunami žmogaus klystkeliai, atmetant gerį dėl blogio, darymasis žmogaus impulsų žaislu. Faustas ima skęsti troškimuose Trojos Elenos, kol įzelgia nubloškima į blogybių prakaismą.

Dramos pastatymas sudėtingas ir gambiai pasidarbavęs režisierius Nicholas Rudall, kuris yra ir Chicagos universiteto profesorius. Jo uždavinys buvo palengvinti, parinkus patyrusių aktorių grupę. Janė Coover, David Darlow dalyvavę filmuose ar televizijoje, Jeffrey Gibson lavinęs Oxford Playhouse, Jack McLaughlin-Gray laimėjęs premiją. David Nesbit lavinęs Goodman teatre, gavęs magistro laipsnį Illinois valstybiniame

universitete. Iš pavardės atrodo, kad David Sinkus gali būti lietuvis. Jis kilęs iš Detroito, baigęs Wayne universitetą.

Juoz. Pr.

„Naujas kraujas“ per Žemę L

Kas yra „Naujas kraujas“? Ar tai jauni amerikiečiai, kurie negali gyventi be smagios ir trankios roko muzikos? Ar tai lietuvių tautos dainiai, kurių lūpomis kalba mūsų protėvių aistros, kuriuos išpranašavo Maironis? Ir kaip suprasti tuos daug pasakancius žodžius „patinka, patinka“? Štai vienintelė jaunesnių lietuvių profesionalų redaguojama radijo laida JAV-ėse, Žemė L, propaguoja ne tik klasikinių mūsų tautos lobyną, bet ir šiuolaikinę rimtą bei pramoginę muziką. Tai vienintelis komunikacijos šaltinis išsivijoje, iš kurio kas šeštadienį galima išgirsti originalių, niekur kitur negirdėtų lietuviškų muzikinių įrašų. Radijo redakcija didžiuojasi galinti transliuoti ne vien tik „Anties“, bet ir kitų roko grupių įrašus. Jaunimui (o iš dalies ir senimui), kuriam įgriso dažnai kartojamos, nuvalkiotos gorbulskiškos melodijos, „Žemė L“ bus tarsi lengva, nuotaikinga atgaiva. Šiandien, spalio 8 dieną, 8:30 v.v. per Žemę L iš WPNA stoties, transliuojančios 1490 AM ruožu, bus vedamas pokalbis su „Naujo kraujo“ grupės iniciatoriais ir nariais — Loreta Grikavičiūtė ir Andrius Kulikausku. „Naujas kraujas“ ne tik sėkmingai koncertuoja Kalifornijoje, bet pastaruoju metu yra išleidęs savo pirmą kasetę „Patinka, patinka“. Tai pirmas autentiškas lietuvių sukurtas roko ansamblis JAV-ėse, vertas plaulesnio dėmesio.

ž. I.

Dailininkė Edita Nazaraitė prie paveikslų „Kalnų dvasia“, savo individualinės parodos metu Rice Gallery, The Citadel Theatre, Edmonton, Alberta, Kanadoje. Editos Nazaraitės darbų paroda Rice galerijoje vyko nuo šių metų rugsėjo 1 iki 30 dienos.

Dalė Estka